

KLAGANDE

Försäkringskassan

MOTPART

████████████████████ ████████████████████
Ombud: Jurist Anthony Sundström
Humana Assistans AB

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Umeås dom den 24 september 2018 i mål nr 393-18,
se bilaga A

SAKEN

Assistansersättning

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom och fastställer
Försäkringskassans beslut den 19 januari 2018.

YRKANDEN M.M.

Försäkringskassan yrkar att kassans beslut ska fastställas samt anför till stöd för sin talan bl.a. följande.

██████ kan kommunicera med hjälp av en person som har kunskap om hans funktionshinder och kommunikationsform. Mot bakgrund av ██████ behov har Försäkringskassan beaktat 30 minuter i veckan för kommunikation med tredje person. Enligt huvudregeln kan inte assistansersättning lämnas när man vistas eller deltar i barnomsorg, skola eller daglig verksamhet, eftersom behovet av särskilt stöd bör tillgodoses inom ramen för den kommunala verksamheten. Personlig assistans ska inte ersätta den personal som behövs för att bedriva verksamheten. Om barnets behov av särskilt stöd i skolan inte tillgodoses inom ramen för den ordinarie verksamheten bör det vara huvudmannens uppgift att se till att resurser tillförs med hänsyn till barnets behov. Det kan till exempel innebära att personaltätheten höjs eller att elevassistans tillförs. Det framkommer inte av utredningen att befintlig personal på skolan inte kunnat tillgodose ██████ hjälpbehov, däribland hans behov av hjälp med kommunikation. Det framgår inte heller att ██████ funktionshinder skapar särskilda svårigheter att kommunicera med andra än den personliga assistenten. Den personal som arbetar på grundsärskolan har tillräckliga kunskaper om ██████ och hans kommunikationssätt. Skolans uppgifter samt utredningen i övrigt ger inte stöd för att ██████ behov endast tillgodoses av en personlig assistent under skoldagen. Det föreligger inte särskilda skäl för assistansersättning vid ██████ vistelse i skolan.

██████████ anser att överklagandet ska avslås och anför i huvudsak följande.

Han är född med sjukdomen CHARGE syndrom vilket innebär att han har flera svåra och komplicerade funktionsnedsättningar. Han har en grav och komplicerad synskada och en dubbelsidig hörselnedsättning vilket

sammantaget medför att han bedöms som dövblind sedan födseln. Detta påverkar och försenar hans utveckling av samspel, språk och kommunikation. Han har även en utvecklingsförsening och intellektuell funktionsnedsättning. På grund av sin funktionsnedsättning måste han stimuleras till taktil kommunikation. För att hjälpa honom med detta krävs att han ständigt har ett nära stöd av en person som känner honom väl, hans kommunikation och utveckling samt förstår konsekvenserna av hans dövblindhet. Försäkringskassans bedömning av hans grundläggande behov för att kommunicera har felaktigt gjorts med utgångspunkt från att hans hjälpbehov endast föreligger i samband med ett fåtal planerade aktiviteter som att träffa kompisar vid 1-2 tillfällen per vecka och om han deltar i sånggrupp eller friidrottsträning. För detta har Försäkringskassan uppskattat ett behov av totalt 30 minuter per vecka. För ett barn i hans ålder föreligger normalt ett dagligt behov av att skapa och upprätthålla sociala kontakter. Enligt kammarrättsavgöranden kan detta behov anses motsvara i genomsnitt 30 minuter per dag. Såsom beskrivs i de medicinska underlagen förutsätter all hans kommunikation att den som hjälper honom har kunskap om honom, hans funktionsnedsättningar och kommunikationssätt. Hjälpbehovet är således i sin helhet ett grundläggande behov. Det är viktigt att han får ett kontinuerligt och ständigt stöd i sin kommunikation för att kunna fortsätta utvecklas.

Hans omfattande och komplicerade hjälpbehov sammantaget med hans behov av hjälp vid kommunikation medför även att han har särskilda skäl för att få assistansersättning under vistelsen i skolan. Det är viktigt för hans möjlighet till inläring och för att utveckla sin kommunikation att metoderna används kontinuerligt av personer som känner honom väl och kan läsa av hans signaler och ljud. Det gör det särskilt angeläget att han har ett starkt begränsat antal personer knutna till sig. Vid bedömningen av hans grundläggande behov ska det inte göras någon åtskillnad avseende tiden han är i skolan och de dagar han är ledig.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Aktuella lagrum och förarbetsuttalanden framgår av förvaltningsrättens dom.

Särskilda skäl för assistansersättning under skoltid

Av utredningen i målet framgår att [REDACTED] går i en grundsärskola med inriktning träningskola. Undervisningen sker i en mindre grupp med en pedagog och tre elever. [REDACTED] fritidsverksamhet är beläget i samma lokaler som skolan. På förskolan har han haft en egen resurs som huvudmannen för verksamheten tillgodosett.

Det är i första hand skolans ansvar att tillföra de resurser och det stöd som [REDACTED] behöver för att kunna delta i verksamheten. Utredningen ger inte stöd för att [REDACTED] hjälpbehov inte kan tillgodoses inom ramen för skolans verksamhet och ansvar. Mot denna bakgrund föreligger inte särskilda skäl för assistansersättning under den tid [REDACTED] är i skolan. Hans behov av hjälp ska därmed beräknas olika under den tid han är i skolan och när han är ledig.

Kommunikation

Högsta förvaltningsdomstolen har bedömt att en dövblinds behov av taktill teckenspråkstolkning inte utgör hjälp med ett grundläggande behov (se rättsfallet HFD 2018 ref. 44).

Av utredningen framgår att [REDACTED] bl.a. behöver tränas i taktill kommunikation och att han inte behärskar det sättet att kommunicera. Hans hjälpbehov vid kommunikation bedöms därför omfattas av de grundläggande behoven. Försäkringskassan har beräknat hans behov av hjälp med kommunikation med tredje person till 30 minuter i veckan.

■■■■ anser att behovet är av större omfattning men har inte närmare redogjort för det faktiska behovet.

Den är den som ansöker om assistansersättning som ska göra sannolikt att förutsättningarna för assistansersättning är uppfyllda. Behovet av hjälp med de grundläggande behoven ska bedömas utifrån förhållandena i det enskilda fallet. Utredningen i målet ger inte stöd för att ■■■■ behov av hjälp med kommunikation med tredje person är av den omfattningen att hans behov av hjälp med de grundläggande behoven sammantaget uppgår till i genomsnitt minst 20 timmar i veckan. Då ■■■■ därmed inte uppfyller förutsättningarna för att beviljas assistansersättning ska Försäkringskassans överklagande bifallas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 4).

Mats Törnered
kammarrättslagman
ordförande

Eva Danell Forsberg
kammarrättsråd
referent

Anna Renman
adjungerad ledamot

Irina Hedborg
föredragande jurist

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I UMEÅ**

DOM
2018-09-24
Meddelad i Umeå

Mål nr
393-18

KLAGANDE

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Ombud: Anthony Sundström
c/o Humana Assistans AB
Box 184
701 43 Örebro

MOTPART

Försäkringskassan
Processjuridiska enheten, Sundsvall
851 93 Sundsvall

ÖVERKLAGAT BESLUT

Försäkringskassans beslut den 19 januari 2018
Ärende-id 180373789634

SAKEN

Assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken, SFB

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten förklarar att [REDACTED] Hallin har rätt till assistansersättning och att det föreligger särskilda skäl för [REDACTED] Hallin att behålla assistansersättning i skolan.

Förvaltningsrätten återförvisar målet till Försäkringskassan för bedömning av omfattningen av insatsen.

Dok.Id 84970

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 193 901 05 Umeå	Nygatan 45 (Tingshuset)	090-17 74 00 E-post: forvaltningsratteniumea@dom.se www.forvaltningsratteniumea.domstol.se	090-13 75 88	måndag–fredag 08:00–12:00 13:00–16:00

BAKGRUND OCH YRKANDEN

██████ vårdnadshavare har för hans del ansökt om assistansersättning enligt 51 kap. SFB. Ansökan omfattar assistansersättning dygnet runt inklusive tid i skola. En ansökan om personlig assistans enligt 9 § 2 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) har även lämnats till kommunen (mål nr 2335-17). Försäkringskassan avlog ansökan om assistansersättning. Som skäl för beslutet angavs att ██████ hjälpbehov avseende de grundläggande behoven inte uppgår till minst 20 timmar per vecka.

██████ överklagar Försäkringskassans beslut och yrkar, via ombud, att förvaltningsrätten fastställer att han har rätt till assistansersättning och att han har särskilda skäl att behålla assistansersättning i skolan, samt återförvisar målet till Försäkringskassan för en närmare bedömning gällande omfattningen av insatsen.

Försäkringskassan anser att överklagandet ska avslås.

RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER

Med personlig assistans avses enligt 9 a § lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sina grundläggande behov, vilket omfattar hjälp med personlig hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade. Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till assistans för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

Den som omfattas av den i 1 § LSS angivna personkretsen kan enligt 51 kap. 2 och 3 §§ SFB få assistansersättning för kostnader för sådan personlig

assistans som avses i 9 a § LSS förutsatt att behovet av assistans för de grundläggande behoven i genomsnitt överstiger 20 timmar per vecka.

UTREDNINGEN

Medicinska underlag

I målet finns en stor mängd medicinska underlag från olika professioner där [REDACTED] funktionsnedsättningar och hjälpbehov beskrivs på ett utförligt sätt. I dessa intyg anges sammanfattningsvis följande. Av läkarintyg framgår att [REDACTED] föddes med CHARGE syndrom vilket bl.a. innebär följande. Han har en grav och komplicerad synskada samt en måttlig hörselnedsättning vilket medför att han tillhör målgruppen dövblinda. Han är liten till längd och vikt, har mycket dålig balans, och har en utvecklingsförsening. Han uppfyller, enligt intyg från psykolog, kriterierna för svår intellektuell funktionsnedsättning och behöver ett nära stöd av en person som är specifikt anpassat efter [REDACTED] dövblindhet. Med dövblind anpassat stöd och bemötande syftar psykologen på en person som känner och förstår konsekvensen av [REDACTED] dövblindhet och som förstår hans uttryck och kan stödja hans kommunikationsutveckling genom taktil samvaro, kontakt och som kan anpassa teckenspråket individuellt för [REDACTED] i taktil form. Enligt logoped krävs det en person nära [REDACTED] som lär känna honom väl och lär sig läsa av hans signaler och ljud, tecken och gester som betyder olika saker för [REDACTED] men som kan vara svåra att uppfatta och förstå för omgivningen. Att [REDACTED] klöser, nyper och slår personer som är nära tyder enligt logopeden på frustration att inte kunna förmedla vad han vill och känner. Enligt bedömning från arbetsterapeut har [REDACTED] ett totalt hjälpbehov, vilket innebär att han behöver hjälp från en vuxen person som har ingående kunskaper om honom och hans funktionsnedsättningar under hela dygnet och i alla moment i alla dagliga aktiviteter. I intyg från såväl arbetsterapeut som psykolog beskrivs att [REDACTED] har behov av tillsyn.

Omfattning av grundläggande behov

Försäkringskassan har bedömt att [REDACTED] hjälpbehov avseende de grundläggande behoven uppgår till 18 timmar och 23 minuter per vecka, enligt tabellen nedan.

Hjälpbehov	Försäkringskassans bedömning
<u>Grundläggande behov</u>	
Personlig hygien	9 tim. 12 min.
Av- och påklädning	25 min.
Måltider	8 tim. 16 min.
Kommunikation	30 min.
Annan hjälp som förutsätter ingående kunskap	-
Grundläggande behov totalt	18 tim. 23 min.

Inom det grundläggande behovet personlig hygien har Försäkringskassan bedömt att det finns ett visst föräldraansvar och har därför gjort avdrag för vad som bedöms ingå i normalt föräldraansvar för barn i jämförbar ålder. Försäkringskassan godtagit tid för morgon- och kvällshygien, dusch och toalettbesök. I den tid som godtagits för morgon- och kvällshygien, 15 minuter per tillfälle, ingår även hjälp med av- och påklädning.

Försäkringskassan har bedömt att [REDACTED] inte har behov av assistansersättning under tid i skola. Eftersom hans behov då bedöms tillgodoses av annan huvudman har Försäkringskassan beräknat att hjälpbehovet vid toalettbesök, av- och påklädning och måltider är av mindre omfattning under skoldagar än under de dagar [REDACTED] är hemma. [REDACTED] ombud anför att Försäkringskassan gjort en felaktig bedömning avseende omfattningen av hans grundläggande behov, och ifrågasätter främst Försäkringskassans bedömning vad gäller omfattningen av hans kommunikationssvårigheter samt Försäkringskassans bedömning avseende hans rätt att behålla assistansersättning under tiden han är i skola.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Vad målet gäller

██████ omfattas av personkretsen i LSS vilket innebär att han har rätt till assistansersättning om hjälpbehovet avseende de grundläggande behoven överstiger 20 timmar per vecka. Försäkringskassan har bedömt att hans hjälpbehov avseende de grundläggande behoven uppgår till 18 timmar och 23 minuter per vecka. ██████ ombud anser att hans hjälpbehov vid kommunikation är av större omfattning än vad Försäkringskassan godtagit och att hans hjälpbehov avseende de grundläggande behoven därmed överstiger 20 timmar per vecka. Vidare har parterna i målet olika uppfattning om det föreligger särskilda skäl för assistansersättning under skoltid. De frågor förvaltningsrätten har att ta ställning till är därmed om ██████ hjälpbehov avseende kommunikation är av större omfattning än vad Försäkringskassan godtagit, om det föreligger särskilda skäl för assistansersättning vid vistelse på skola samt om detta medför att ██████ hjälpbehov avseende de grundläggande behoven överstiger 20 timmar per vecka.

Kommunikation

För att ett hjälpbehov med kommunikation ska beaktas som ett grundläggande behov ställs i praxis krav på att det behövs en tredje person närvarande, som för att hjälpa den funktionshindrade att förstå och förmedla budskap måste ha kunskap om den funktionshindrade, funktionshindret och den funktionshindrades kommunikationssätt (RÅ 2010 ref. 17). I nämnda rättsfall uttalade Högsta förvaltningsdomstolen att kunna kommunicera med andra och därmed kunna skapa och upprätthålla sociala kontakter hör till de grundläggande behoven.

Försäkringskassan har i utredningen och i grundbeslutet daterat den 30 augusti 2017 bedömt att ██████ uppfyller kriterierna för att kommunikation ska bedömas som ett grundläggande behov. Försäkringskassan har godtagit

30 minuter per vecka i genomsnitt för kommunikation med tredje person. I omprövningsbeslutet uppger Försäkringskassan att det utifrån vad som framgår om [REDACTED] aktuella behov av hjälp med kommunikation att det i vart fall inte kan beaktas mer tid än vad som angivits i grundbeslutet. I det fall [REDACTED] har behov av hjälp med kommunikation därutöver vid fritidsaktiviteter med mera bedöms ett sådant hjälpbehov som ett annat personligt behov.

Med hänvisning till ovan nämnda rättsfall uppger ombudet att bedömningen av huruvida den enskildes hjälpbehov med kommunikation är av grundläggande karaktär bör bedömas med utgångspunkt i om den enskilde behöver hjälp att skapa och upprätthålla sociala kontakter. Ombudet menar att Försäkringskassan felaktigt bedömt att [REDACTED] hjälpbehov med att kommunicera endast föreligger vid ett fåtal planerade aktiviteter per vecka och uppger att det för ett barn i [REDACTED] ålder normalt föreligger ett dagligt behov av att skapa och upprätthålla sociala kontakter och att hjälpbehovet i sin helhet är ett grundläggande behov. Vidare hänvisar ombudet till att det enligt kammarrättspraxis (ex. Kammarrätten i Göteborg, mål nr 1971-14 och Kammarrätten i Stockholm, mål nr 4569-15) gjorts rimlighetsbedömningar gällande omfattningen av hjälp med det grundläggande behovet kommunikation för 7-åriga barn. I nämnda kammarrättsdomar bedömdes 30 minuter per dag, 3,5 timmar per vecka, vara rimligt för ett sju år gammalt barn.

I utredningen beskrivs att [REDACTED] är i behov av hjälp att kommunicera med tredje part när han går i sånggrupp en gång per vecka, är på friidrottsträning samt träffar kompisar 1 – 2 gånger per vecka. Vidare beskrivs att [REDACTED] tar initiativ till att uttrycka sig i sociala sammanhang. Mot bakgrund av att [REDACTED] beskrivs ha en vilja att uttrycka sig, att han är i behov av att ha en person nära sig som känner honom för att förmedla och ta emot budskap anser förvaltningsrätten, med beaktande av den rättspraxis som redovisats

ovan, att [REDACTED] hjälpbehov avseende det grundläggande behovet kommunikation är av större omfattning än vad Försäkringskassan beviljat.

Särskilda skäl för assistans vid vistelse på skola

Av 6 kap. 24-25 §§ SFB följer att assistansersättning endast lämnas för tid då den enskilde vistas i skola eller barnomsorg om det finns särskilda skäl.

I förarbetena till aktuell bestämmelse uttalas att avsikten inte varit att föra över ansvaret för personlig assistans till kommunerna, men att dessa däremot har en skyldighet att enligt annan lagstiftning, bl.a. skollagen, ge det stöd som behövs för att personerna i fråga ska kunna delta i verksamheten, t.ex. genom höjd personaltäthet, specialpedagogiskt stöd eller elevassistent. Med särskilda skäl avses enligt förarbetena exempelvis situationer när den enskildes funktionshinder skapar särskilda svårigheter att kommunicera med andra än sin eller sina personliga assistenter. Andra situationer kan vara om funktionshindret är sådant eller om kombinationen av funktionshindren är sådana att den funktionshindrade personen behöver tillgång till någon person med ingående kunskap om den funktionshindrade och dennes hälsotillstånd eller om det finns situationer där funktionshindret gör det särskilt angeläget att den assistansberättigade har ett starkt begränsat antal personer knutna till sig (Prop. 1995/96:146 s. 15 och betänkande 1995/96:SoU 15, s. 15).

Av utredningen i målet framgår att [REDACTED] hösten 2017 börjar grundsärskola med inriktning träningsskola. Det kommer vara en pedagog och tre elever. Efter skolan kommer [REDACTED] gå på fritids som är i samma lokaler som skolan. På förskolan har han haft en egen resurs som den kommunala verksamheten tillgodosett med.

Försäkringskassan bedömer att det inte finns särskilda skäl för att assistansersättning ska lämnas för tid i skola då [REDACTED] bedöms kunna få sina

behov tillgodosedda genom huvudmannen, dvs. kommunen. Vid bedömningen av [REDACTED] grundläggande behov har Försäkringskassan därmed gjort avdrag de grundläggande behov som uppkommer under tiden [REDACTED] är i skolan. Ombudet menar att detta är fel och att det vid bedömningen av omfattningen av [REDACTED] grundläggande behov inte ska göras någon åtskillnad avseende tiden han är i skolan och de dagar han är ledig. Försäkringskassans bedömning att [REDACTED] inte uppfyller kriterierna för särskilda skäl är enligt ombudet anmärkningsvärd vid en direkt jämförelse med vad som avses med särskilda skäl att få behålla assistansersättning under vistelse i skolan och de väldokumenterade svårigheter [REDACTED] funktionsnedsättningar medför för honom vad gäller kommunikation och hans behov av att få hjälpen av ett starkt begränsat antal personer knutna till sig. Ombudet hänvisar till den beskrivning som finns i de medicinska underlagen samt skrivelse från rektor.

I skrivelse från rektor anges bl.a. följande. För att [REDACTED] skolgång ska bli så bra som möjligt så har han behov av ett hjälpjag under hela sin skoldag. Hans funktionshinder skapar särskilda svårigheter att kommunicera med andra än hans personliga assistenter och det är därför viktigt att den assistent som känner honom och kan tolka signaler och kroppsspråk finns där i kontakter med andra personer i skolsituationen. [REDACTED] behöver hjälp i alla rutinsituationer som mat, toalett, hygien, av- och påklädning och vid alla förflyttningar. En förutsättning för att detta ska fungera är att [REDACTED] har en egen personlig assistent med ingående kunskaper om hans funktionshinder och hälsotillstånd. Ett bra förhållningssätt och begränsning av antal personer som är nära [REDACTED] i skolan är en förutsättning utifrån hans omfattande funktionshinder.

Förvaltningsrätten anser att underlaget i målet visar att [REDACTED] har ett omfattande hjälpbehov. Förvaltningsrätten anser att det utifrån det medicinska underlag som finns framgår att [REDACTED] för att kunna

kommunicera behöver individuellt anpassat stöd av en person som har nära kännedom om honom. Med detta i beaktande och mot bakgrund av hans övriga funktionsnedsättningar och de svårigheter dessa medför bedömer förvaltningsrätten att det föreligger sådana särskilda skäl för assistansersättning vid vistelse på skola som avses i 106 kap. 25 § SFB.

Förvaltningsrättens slutsats

I enlighet med vad som beskrivits ovan finner förvaltningsrätten att det föreligger särskilda skäl för assistansersättning vid vistelse på skola. Detta innebär, i likhet med vad ombudet anfört att någon åtskillnad inte ska göras avseende tiden han är i skolan och de dagar han är ledig när det gäller beräkningen av omfattningen av de grundläggande behoven. Detta sammantaget med att [REDACTED] hjälpbehov avseende det grundläggande behovet kommunikation enligt förvaltningsrättens bedömning är av större omfattning än vad Försäkringskassan godtagit innebär att [REDACTED] hjälpbehov avseende de grundläggande behoven uppgår till i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka. Det innebär att [REDACTED] har rätt till assistansersättning. Målet ska därför återförvisas till Försäkringskassan för att bedöma omfattningen av insatsen.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 3104/1C).

Lena Bergsdorf

I avgörandet, som är enhälligt, har rådmannen Lena Bergsdorf samt nämndemännen Christer Härjelin, Helen Salomonsson och Johan Svensson deltagit. Målet har föredragits av Ellen Norin.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Sundsvall.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten **inom två månader** från den dag då klaganden fick del av beslutet. Tiden för överklagandet för offentlig part räknas emellertid från den dag beslutet meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om

de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.

2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

Sista dagen för överklagande är i regel den dag som genom sitt tal i månaden motsvarar den dag Ni fick del av beslutet. Om Ni fick del av förvaltningsrättens beslut t.ex. den 30 juni måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 augusti. Om Ni fick del av beslutet en dag med ett tal i månaden som inte finns i slutmånaden löper tiden i stället ut på slutmånadens sista dag. Om Ni fick del av beslutet t.ex. den 31 juli måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 september.

Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom två månader* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

För en enskild klagande är sista dagen för överklagande två månader från den dag då han/hon fick del av kammarrättens beslut. Om klaganden fick del av kammarrättens beslut t.ex. den 30 juni måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 augusti. Om klaganden fick del av beslutet t.ex. den 31 juli, som inte har någon motsvarighet två månader senare, löper tiden i stället ut på slutmånadens sista dag, dvs. i det här exemplet den 30 september. Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nå för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.